

Een superblok vol vondsten in Amsterdam-West

Gebouw: woon- en voorzieningencentrum Dukaat, de Aker, Amsterdam. Architect: TANGRAM Architecten, Amsterdam. Opdrachtgevers: DURA Bouw en woningbouwvereniging Eigen Haard, Amsterdam.

DOOT BERNARD HULSMAN

Een vaak gehoorde kritiek op de nieuwe Nederlandse buitenwijken is dat ze stedelijk noch suburbaan zijn. De Nederlandse buitenwijken zouden een laf compromis zijn tussen het algemene verlangen naar een vrijstaand huis en het al dan niet vermeende gebrek aan ruimte in Nederland, zo beweren de critici. Hierdoor worden de Vinex-wijken gedomineerd door iele rijtjeshuizen met kleine tuintjes, vinden de critici.

Veel architecten hebben zich deze kritiek aangetrokken. Dat is bijvoorbeeld te zien in de Aker, de nieuwste buitenwijk in Amsterdam-West. Ook deze wijk wordt gedomineerd door rijtjeshuizen. Alleen langs de brede verkeersstraat die dwars door de wijk loopt, moest de bebouwing wat hoger worden, zo dicteerde het oorspronkelijke stedenbouwkundige plan. Voor de verlengde Pieter Calandlaan, die deel uitmaakt van deze straat, waren in dit plan tien losse blokjes met appartementen, winkels, een school en andere voorzieningen gedacht. Maar het Amsterdamse architectenbureau TANGRAM trok zich van deze opzet weinig aan en won de prijsvraag voor de bebouwing van dit deel verkeersader van de Aker met een ontwerp voor één groot blok met een lengte van maar liefst 400 meter.

De Dukaat van TANGRAM past in de nieuwe trend van grootstedelijke blokken in de architectuur: de Nederlandse architect heeft zijn angst voor grote gebouwen verloren. De oorsprong van deze mode ligt vermoedelijk in het KNSM-eiland, het voormalige scheepswerfsterrein in Amsterdam dat begin jaren negentig naar een stedenbouwkundig ontwerp van de huidige rijksbouwmeester Jo Coenen werd bebouwd met 'superblokken'. Vooral het immense sculpturale blok van bijna zwarte bakstenen van de Duitse architec-

De voorzijde van de Dukaat (Foto NRC Handelsblad, Leo van Velzen)

ten Hans Kollhoff en Christian Rapp maakte diepe indruk op de Nederlandse architecten en kreeg zowel in vorm als materiaalgebruik veel navolging.

De eerste superblokken op het KNSM-eiland waren bijna geheel bedoeld voor woningen, maar elders hebben de reuzenblokken zich in de loop van de jaren negen-

tig ontwikkeld tot bouwwerken waarin tal van verschillende voorzieningen worden ondergebracht. Het tijdperk van de door het modernisme gedicteerde scheiding van functies als wonen, werken en ontspannen is voorbij. Ook in de Dukaat zijn veel voorzieningen ondergebracht. Het gebouw bevat ruimtes voor winkels en kantoren,

een school met 21 lokalen, een kinderdagverblijf, een gezondheidscentrum en een activiteitencentrum voor de buurt. En natuurlijk woningen in vele variëteiten: galerijwoningen, maisonnettes, corridorwoningen en dakpatiowoningen in verschillende maten en soorten.

TANGRAM heeft al deze on-

derdelen versmolten tot een rijk gebouw vol vondsten dat niet als een kolos oogt. Het gevaar van een 400 meter massieve sta-in-de-weg in de buurt is bezworen door het gebouw te voorzien van vijf grote gaten waardoorheen de rijtjeshuizen achter het gebouw zichtbaar zijn. Saaiheid, een ander gevaar van zo'n lange stadswand, is voor-

komen doordat de gevel langs de Pieter Calandlaan met verspringingen steeds hoger wordt.

Een gebouw met zoveel verschillende functies als de Dukaat bergt anderzijds ook het gevaar van een kakofonie in zich. Een architect die toegeeft aan zijn bijna natuurlijke neiging om elke functie een afzonderlijke vormpje te ge-

ven, maakt van een gebouw als de Dukaat een kakelbont geheel dat misstaat in de stad. Maar TANGRAM heeft deze neiging weten te onderdrukken. De Dukaat heeft langs de Pieter Calandlaan een rechte, echt grootstedelijke gevel die wordt gedomineerd door slechts twee materialen, donkere bakstenen en rood-oranje hout. De gaten, verspringingen en loggia's zorgen hier voor een ritme dat doet denken aan de lange gevels van Amsterdams-Schoolarchitecten als J.F. Staal en Wijdeveld.

De achterzijde van het gebouw is door de lange galerijen groten-deels strenger dan de voorzijde. Maar op de begane grond wordt de strengheid van het gebouw doorbroken: hier heeft de Dukaat verschillende uitspringende bouwdeelen gekregen. De school is ondergebracht in vier dozen met iets vooroverhangende façade die tegen het gebouw aangeschoven zijn. Het activiteitencentrum is herkenbaar aan de kloeke rond bouw met koepel. Grootste vondst van de achterzijde is het verhoogde plein dat is gelegd op het activiteitencentrum en de expeditiestraat. Hierdoor wordt niet alleen de dure randstedelijke grond op een handige manier dubbel gebruikt, maar is ook de expeditiestraat, die nodig is voor de bevoorrading van winkels en die gewoonlijk zorgt voor overlast van knorrende vrachtwagens in de ochtendlijke vroege, aan het gezicht en gehoor onttrokken.

De Dukaat is, kortom, een voorbeeldig grootstedelijk gebouw. Het enige bezwaar geldt dan ook niet het gebouw, maar de omgeving. Juist doordat het zo'n voortreffelijk grootstedelijk gebouw is, staat het vreemd in de nieuwbouwwijk de Aker. Vooral aan de achterzijde van de Dukaat is dat goed te zien: hier botsen de rijtjeshuizen op een curieuze manier op de 400 meter lange kolos. Dit geldt trouwens ook voor andere grootstedelijke accenten in de Aker, zoals de even verderop gelegen 'Crescent' van Heren 5. Nu architecten de grootstedelijke, multifunctionele gebouwen hebben omarmd, moeten ze nog een manier vinden om deze op een vanzelfsprekende manier te verweven met de onvermijdelijke rijtjeshuizen van de Nederlandse buitenwijken.